

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ
спільно з ІНСТИТУТОМ НАУК ПРО БЕЗПЕКУ ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ КОМІСІЇ У КРАКОВІ

***ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА
ЯК НОВИЙ ВИМІР ГЕОПОЛІТИЧНОЇ
РИВАЛІЗАЦІЇ***

**II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

3 – 4 червня 2019 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ
спільно з ІНСТИТУТОМ НАУК ПРО БЕЗПЕКУ ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ КОМІСІЇ У КРАКОВІ

***ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА
ЯК НОВИЙ ВИМІР ГЕОПОЛІТИЧНОЇ
РИВАЛІЗАЦІЇ***

Збірник тез
II Міжнародної науково-практичної конференції

(м. Луцьк, 3 – 4 червня 2019 р.)

Луцьк 2019

УДК 355:001.92]:327:911(100)(082)

Рецензенти: **Юськів Б. М.**, доктор політичних наук, професор кафедри економічної кібернетики Рівненського державного гуманітарного університету
Гулай В. В., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної інформації Національного університету «Львівська політехніка»

Рекомендовано до друку

вченою радою факультету міжнародних відносин

Східноєвропейського національного університету

імені Лесі Українки (протокол № 10 від 7 червня 2019 р.)

Інформаційна війна як новий вимір геополітичної ривалізації : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф.– Луцьк, 2019.
– 53 с.

Збірник матеріалів містить виклад найбільш актуальних проблем геополітичної ривалізації у контексті сучасної інформаційної війни. Збірник розрахований на студентів, що навчаються за спеціальностями «міжнародні відносини, суспільні комунікації, регіональні студії», науковців, викладачів, аспірантів.

УДК 355:001.92]:327:911(100)(082)

Редколегія

Антоніна Шуляк, керівник проекту з української сторони, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу, СНУ імені Лесі Українки

Ольга Васюта, керівник проекту з польської сторони, доктор політичних наук, професор, Інститут наук про безпеку педагогічного університету імені Національної освітньої комісії у Кракові

Євгенія Тихомирова, доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу, СНУ імені Лесі Українки

Наталія Карпчук, доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу, СНУ імені Лесі Українки

Євгенія Вознюк, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та регіональних студій, СНУ імені Лесі Українки

ЗМІСТ

Війни нового покоління. Невійськові методи ведення гібридної війни	6
Вознюк В., Вознюк Є. <i>Головні і керуючі складові гібридної війни</i>	6
Джигалюк Н., Вознюк Є. <i>Особливості стратегічних комунікацій у німецькомовному інформаційному просторі з точки зору національної безпеки України</i>	8
Карпчук Н. <i>Проксі-війна як війна четвертого покоління</i>	12
Карпчук Н., Канарська А. <i>«Нові медіа» як інструмент консцієнтальної війни</i>	15
Kulyk S. <i>Geopolityczne ambicje Rosji w sporcie: wymiar międzynarodowy</i>	17
Патлашинська І. <i>Інформаційна розвідка як важлива складова миротворчої операції</i>	21
Фесик О. <i>Основні вектори інформаційної геополітики РФ</i>	23
Інформаційно-кібернетична безпека. Медіа-безпека й безпека соціальних мереж	26
Беспалікова О. <i>Свобода медіа в країнах Латинської Америки</i>	26
Ветров К., Вознюк Є. <i>«Digital Silk Road»</i>	28
Скомороха В. <i>Концепція медіаграмотності в системі інформаційної безпеки країни</i>	30
Тихомирова Є. <i>Індекс стійкості до дезінформації</i>	32
Шуляк Н. <i>Information Security of G-7 countries</i>	35
Інформаційна демократія. Євроантлантичний безпековий простір	37
Гулай В., Максимець В. <i>«Інформаційна політика Європейського Союзу» як навчальна дисципліна та напрямок міждисциплінарних студій</i>	37
Дрозд Д. <i>«Євробази» інформаційної діяльності структур ЄС</i>	39
Карпчук Н., Міщук Т. <i>Виклики національній інформаційній безпеці України</i>	41
Карпчук Н., Сульжик Ю. <i>Європейська політика інформаційної безпеки</i>	44
Матвієнків С. <i>Інформаційний простір сучасної України та національна безпека</i>	46
Новак О. <i>Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток ліберальної ідеології</i>	49

Список використаних джерел:

1. ІМІ та “Детектор медіа” запускають механізм публічних скарг на медіа. URL: <https://internews.in.ua/uk/news/imi-ta-detektor-media-zapuskayut-mehanizm-publichnyh-skarh-na-media/>.
2. Медіаграмотність як сучасна потреба інформаційного суспільства. URL: <https://izbirkom.org.ua/news/medialiteracy/2018/mediagramotnist-ia-k-suchasna-potreba-informatsiinogo-suspilstva/>
3. Чи варто вірити соцмережам? 6 правил захисту від інформаційних маніпуляцій. URL: <https://talks.happymonday.com.ua/mediagramotnist/>

Тихомирова Євгенія – доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Індекс стійкості до дезінформації

Існує думка, що сьогодні фактично відсутні як якісні системні відповіді на інформаційні атаки, так і довгострокові національні стратегії боротьби з іноземними дезінформаційними кампаніями. Заступник генсека НАТО з нових викликів безпеки у 2018 р. наголошував, що можна подолати гібридні загрози, якщо будуть зроблені три кроки: «перший – *аналізуватиме, що відбувається насправді*, оскільки першочерговою метою гібридної війни є ввести в оману та заплутати; в ідеалі, жертва не зрозуміє, що з нею відбувається до того моменту, коли вже запізно відповідати ефективно. Другий – *краще реагувати на кібератаки і знати моделі гібридних дій*, що дозволяє нам швидше боротися з пропагандою. Третій – *це посилення стійкості*. Ми повинні думати як захиститися, як мінімізувати негативні наслідки гібридних атак та захистити критичну інфраструктуру» [2].

Важливим кроком у цьому контексті стало розроблення консорціумом організацій на чолі з Радою зовнішньої політики «Українська призма» *Індексу стійкості до дезінформації* (Desinformation Resilience Index – DRI). Він базується на комплексній методології, яка дозволяє проводити багатогранний та об'єктивний аналіз комунікаційних заходів та інформаційно-психологічних кампаній Кремля у вибраних країнах, а також оцінити вплив дезінформації, продукованої Кремлем. Міждисциплінарний підхід та різноманітність якісних та кількісних методів та інструментів дозволяють вимірювати проблему з різних точок зору. У свою чергу відповідне вимірювання створить передумови для розробки додаткових інструментів, які можуть бути застосовані, щоб визначити вразливі місця країн дослідження та укріпити їх за допомогою відповідних засобів, які є у розпорядженні зацікавлених сторін [1].

Застосування DRI дозволило оцінити рівень стійкості до іноземних, насамперед кремлівських та прокремлівських дезінформаційних кампаній у 14 країнах Східної та Центральної Європи (ЦСЄ). Було використано три показники:

А. *схильність до сприйняття контенту прокремлівських ЗМІ* (культурна, історична, та інші спорідненості, популярність російських ЗМІ, рейтинг довіри російських ЗМІ, популярність національних ЗМІ, транслюючих прокремлівські наративи, вразливі групи);

В. *якість системної реакції* (інституційний розвиток, юридична оцінка, довготерміновий підхід, контрзаходи в стосунках до вразливих груп, відповідь громадянського суспільства, правила медіа-спільнота);

С. *уразливість до прихованої дезінформації* (популярність російської мови у соціальних комунікаціях, національні онлайн-платформи, що поширюють прокремлівський контент, цифрове законодавство, розвінчання прокремлівських тверджень) [4].

У дослідженні 2018р. було здійснено оцінку національної вразливості та готовності до протидії дезінформації у країнах ЦСЄ: Вишеградській групі (Чеська Республіка, Угорщина, Польща, Словаччина), Східних країни-партнерів (Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова, Україна) та країн Балтії (Естонія, Латвія, Литва) і Румунії. Невід'ємною частиною дослідження стала кількісна оцінка впливу кремлівської дезінформації на рівень національної стійкості до них.

Дослідники зазначають, що останнім часом широко вживається поняття *стійкості стосовно інформаційної війни*. Так, саміт НАТО у Варшаві в 2016 р. підкреслив, що питання стійкості є основним елементом колективної оборони. ЄК у повідомленні «Стратегічний підхід до стійкості зовнішніх дій ЄС» (2017 р.) визначила стійкість у більш широкому сенсі як «пристосованість держав, суспільств, громад та окремих осіб до політичного, економічного, екологічного, демографічного чи соціального тиску, для досягнення прогресу у досягненні національних цілей розвитку» [5].

У дослідженні DRI використано визначення «дезінформації», запропоноване В. Беннетом і С. Лівінгстоном (W. Lance Bennett, Steven Livingston): «навмисне поширення брехні», як новини або модельовані документальні формати для просування політичних цілей. Відповідно, «*стійкість до дезінформації*» транслювалася як адаптивність держав, суспільств і окремих осіб до політичного, економічного і соціального навмисного тиску і неправди, поширених в різних форматах ЗМІ, включаючи телебачення, радіо, друковані та онлайнві засоби масової інформації, (і) соціальні медіа, які впливають на політичні та економічні рішення, включаючи роздуми, спрямовані на конкретні уразливі групи» [4]

Показник DRI вимірюються за 5-бальною шкалою від 0 до 4, разом з «невизначеним» варіантом: *чим вище, тим гірше*. Кожен з них будується як просте середнє з усіх його агрегованих змінних, які розглядаються як інтервальні змінні. Чисельна змінна – це варіанти відповідей онлайн-опитування, що надаються принаймні 20 респондентами у кожній з 14 країн ЦСЄ. Відібрані респонденти відбиралися на основі їхніх знань та професійного досвіду. Вони представляли державну службу, аналітичну, консалтингову та дослідницьку установи, засоби масової інформації, НУО, групи тиску. Судження експертів забезпечили порівнянність у часі [4].

Аналітики зробили кілька основних висновків [4; 6] .

1. Щодо соціальних груп, найбільш вразливих до дезінформації Росії.

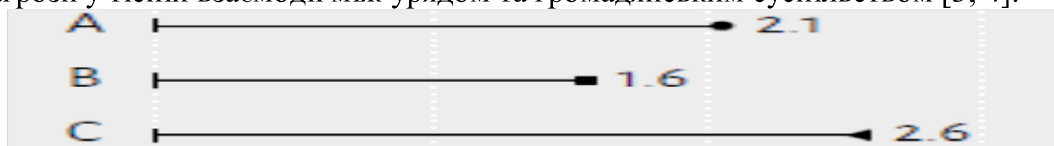
- *Літні люди* (у 2016 р., наприклад, у Литві 45,8% населення у віці 46 років і старше погоджувалися, що «в Радянському Союзі життя було краще, ніж це є сьогодні». Москва використовує це, націлюючи на них «підбурювати почуття нігілізму». про європейську інтеграцію », факт, який спостерігається так само в Грузії, як і в інших східних країнах.

- *Етнічні меншини*, що не володіють державною мовою. У Грузії, наприклад, найбільш цілеспрямовані етнічні меншини (вірмени, 4,5%, азербайджанці, 6,3%). Багато хто не знає грузинської мови добре або взагалі, що є серйозною перешкодою для їх інтеграції в грузинське (та європейське) суспільство. Як наслідок, вони часто використовують іноземні джерела інформації, включаючи ЗМІ, керовані Кремлем. У Молдові близько 20% людей не говорять молдавською / румунською мовами. У Латвії 25% населення є росіянами. У Естонії тубільці, яким рідна мова є російською, становлять понад 28% всього населення. Російська мова є основною іноземною мовою в Грузії, причому 72% громадян говорять це вільно, а не 20%, які говорять англійською мовою.

- *Активні послідовники Православної Церкви*, зокрема в Грузії, Білорусі, Молдові та Україні. У Молдові, наприклад, православна церква є установою, якій найбільш довіряють (70%). У Білорусі вважаються більш вразливими армійські офіцери і службовці, у Грузії – люди, пов'язані з бізнесом, тому що Росія є одним з найбільших економічних партнерів Грузії.

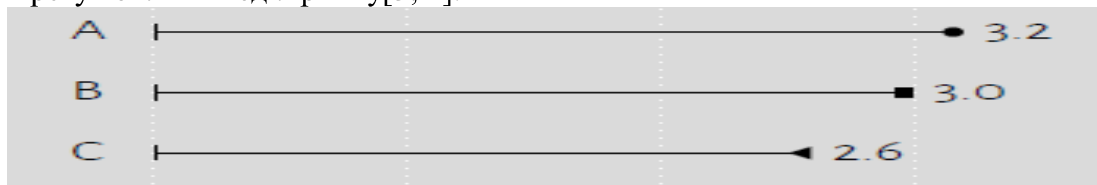
2. Популярність російськомовних ЗМІ у цих країнах обумовлює вплив російської дезінформації [6].

3. За показником якісних системних відповідей на інформаційні атаки в Індексі стійкості до дезінформації з-поміж 14 країн ЦСЄ помітно виділяється тільки Естонія, де якісно функціонують державні установи, добре розвинене законодавство та загалом висока якість системних відповідей на інформаційні загрози у тісній взаємодії між урядом та громадянським суспільством. Тут якісно функціонують державні установи, добре розвинене законодавство та загалом висока якість системних відповідей на інформаційні загрози у тісній взаємодії між урядом та громадянським суспільством [3; 4].

Майже всі експерти, що брали участь у цьому дослідженні, вважають, що естонське суспільство підтримує високий історичний рівень і міцну взаємодію між урядом і громадянським суспільством. Естонський уряд продовжує залучати активних членів громадянського суспільства у практичну діяльність, що зміцнює національну стійкість. Необхідно підтримувати різні формати залучення, внесок відповідних НУО волонтерів. Це не тільки повинно бути посилене на національному рівні оборони, а також у сферах внутрішньої безпеки та кібербезпеки,

4. За всіма трьома показниками наприкінці рейтингу опинилась Молдова, де діє застаріле законодавство, а політичні мотиви не дозволяють створити справді незалежні інституції для регулювання медіа-ринку[3; 4].

5. Результати інших країн не такі однозначні, загалом, у групі ризику опинилися Латвія (A – 2,9; B та C – 2,6), Білорусь (A – 2,9; B – 2,7; C – 2,8), Україна (A – 2,6; B – 2,5; C – 2,2) [4].
6. І хоча експерти відзначили, що практично у всіх країнах Центральної та Східної Європи відсутні як якісні системні відповіді на інформаційні атаки, так і довгострокові національні стратегії боротьби з іноземними дезінформаційними кампаніями, проте вони стверджують, що для всієї ЦСЄ: імунітет до російської пропаганди розвивається, але повільно.

Список використаних джерел:

1. Уроки гібридного десятиліття: що треба знати для успішного руху вперед. За редакцією Г. Шелест, Рада зовнішньої політики «Українська призма», UA: Ukraine Analytica – Київ, 2019. URL: http://prismua.org/wp-content/uploads/2019/02/Hybrid_10.pdf
2. Індекс стійкості до російської дезінформації. URL: <http://prismua.org/dri/>
3. Чижова О. Протидія фейкам: у кого варто вчитися Києву і де ми здатні навчити інших. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/05/31/7082420/>
4. Disinformation Resilience in Central and Eastern Europe. URL: http://prismua.org/wp-content/uploads/2018/06/DRI_CEE_2018.pdf
5. Joint Communication to the European Parliament and the Council «A Strategic Approach to Resilience in the EU's External Action». 2017. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/join_2017_21_fl_communication_from_commission_to_inst_en_v7_p1_916039.pdf
6. Dewaest A. Study on Resilience to Russian Disinformation in Eastern Europe / Antoine Dewaest. URL: <http://georgiatoday.ge/news/11653/Study-on-Resilience-to-Russian-Disinformation-in-Eastern-Europe>